

Tomasz Rembecki

Bezpieczeństwo Rosji w neourazjatyckiej koncepcji geopolitycznej Aleksandra Dugina

Przegląd Naukowo-Metodyczny. Edukacja dla Bezpieczeństwa nr 4, 13-21

2013

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

Tomasz REMBECKI

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

BEZPIECZEŃSTWO ROSJI W NEOEURAZJATYCKIEJ KONCEPCJI GEOPOLITYCZNEJ ALEKSANDRA DUGINA

Upadek Związku Radzieckiego postawił Rosjan w obliczu konieczności ponownego określenia miejsca Rosji w świecie oraz zdefiniowania narodowej tożsamości. Rozpadu państwa radzieckiego nie należy bowiem postrzegać jedynie przez pryzmat dezintegracji rozległego imperium, lecz także jako kres „czerwonej idei”, rozumianej jako „*ideę ziemskiego budowania i doskonalenia, ideę braterstwa i sprawiedliwości społecznej*”.¹ Deprecjacja paradygmatu rewolucji, przy jednoczesnych trudnościach z implementacją mechanizmów wolnorynkowego kapitalizmu, wytworzyła w społeczeństwie rosyjskim stan ideologiczny próżni. Brak „oficjalnej doktryny”, związany z pogarszającymi się wskaźnikami ekonomicznymi kryzys zaufania do państwa oraz postimperialna nostalgia otworzyły główny nurt rosyjskiej polityki przed rozmaitej proveniencji radykalnymi ideologiami. Upadek ZSRR jawił się katastrofą o doniosłych konsekwencjach nie tylko politycznych, lecz także społeczno-kulturowych. Federacja Rosyjska skupiła 80% terytorium ZSRR, nieco połowę jego ludności oraz mniej niż połowę dochodu narodowego z 1990 r., poza granicami nowego państwa pozostało ponad 20 milionów ludności rosyjskiej.² Dla wielu rosyjskich intelektualistów stało się zatem jasne, iż w zaistniałej sytuacji rosyjskość nie może stanowić kategorii ekskluzywistycznie przynależnej nowopowstałej Federacji Rosyjskiej. Elity rosyjskie poszukiwały nowej formuły funkcjonowania Rosji na arenie międzynarodowej, idei zdolnej wyzwolić państwo ze stanu inercji, zabezpieczyć rosyjską strefę wpływu oraz przywrócić Rosji należną jej mocarstwową pozycję. Remedium na słabość państwa okresu transformacji stać się miała geopolityczna koncepcja Aleksandra Dugina, rosyjskiego filozofa i polityka, głównego animatora ideologii neoeurazjatyckiej.

Współczesny neoeurazjatyzm nawiązuje do klasycznego eurazjatyizmu, antyokcydentalnego ruchu zrodzonego w środowisku rosyjskiej białej emigracji w latach dwudziestych XX wieku. Fundamentem ideologii eurazjatyckiej było przekonanie o kulturowej i cywilizacyjnej odrębności Rosji zarówno od Europy, jak i Azji. Rosja nie miała stanowić prostej syntezy Zachodu i Wschodu, lecz odrębną kulturową rzeczywistość, kontynent z ukształtowaną historyczną i kulturową tożsamością – Eurazję. Jeden z głównych ideologów ruchu, Georgij Wiernadskij, w 1927 r. pisał: „*Nie ma 'naturalnych granic' między 'Europejską' i 'Azjatycką' Rosją. Stąd też nie ma dwóch Rosji – 'Europejskiej' i 'Azjatyckiej'. Jest tylko jedna Rosja – Eurazjatycka lub Rosja – Eurazja*” i dalej „*Pod nazwą Eurazji mamy tu namyśli nie całokształt Europy i Azji, a mianowicie Środkowy kontynent jako osobny geograficzny i historyczny świat. Ten świat winien być rozdzielany tak od Europy, jak i od Azji*”.³ Eurazjaci wyrażali przekonanie o ścisłym związku rosyjskiego narodu z geograficzną przestrzenią Eurazji oraz jej wyjątkową kulturową specyfiką. W wymiarze polityczno-kulturowym kontestowali

¹ A. Lazari, *Bielaja i krasnaja idei*. (w:) *Mentalność rosyjska*. Katowice 1995, s. 10

² K. Łastawski, *Koncepcje polityki zagranicznej i bezpieczeństwa Federacji Rosyjskiej*. (w:) *Federacja Rosyjska w stosunkach międzynarodowych*. Lublin 2006, s. 55-56

³ G. Wiernadskij, *Nacziertanie russskoj istorii*. Moskwa 2004, s. 24

europocentryczne postrzeganie świata oraz uniwersalistyczne dążenia kultury europejskiej, prowadzące ich zdaniem do unicestwienia kultur narodowych. Zdaniem Nikołaja Trubeckiego kultura w wymiarze ogólnoludzkim uosabia grzeszny prymat logiki oraz materialnej sfery życia nad duchowością i etyką.⁴ Począwszy od lat 30 tych klasyczny ruch eurazjatycki ulegał stopniowej marginalizacji, będącej pokłosiem wewnętrznych sporów oraz wzmożonej infiltracji ze strony radzieckiego GPU (*Gosudarstwiennoe Politiczeskoie Uprawlienie*). Dopiero rozpad ZSRR umożliwił ideologii eurazjatyckiej powrót z odmętów politycznego niebytu.

Współczesny rosyjski neoeurazjatyzm, mimo silnego zakorzenienia w klasycznych koncepcjach nurtu, nosi silne piętno poglądów Aleksandra Dugina, głównego teoretyka ruchu. W odróżnieniu od klasycznego dwudziestowiecznego eurazjatyizmu, którego domeną pozostawały głównie zagadnienia związane z szeroko rozumianym pojęciem kultury, duginowski neoeurazjatyzm nosi charakter stricte polityczny, uwypuklając elementy geopolitycznego przeznaczenia Rosji oraz znacząco radykalizując antyokcydentalne składniki klasycznej eurazjatyckiej narracji. Według Marii Peunovej, Dugin dokonał konceptualizacji rosyjskiego imperialnego nacjonalizmu w kategoriach geopolitycznych, a nie etnicznych czy kulturalnych.⁵ Współcześnie postrzega się bezpieczeństwo, jako pojęcie obejmujące nie tylko ochronę narodu i terytorium państwa, lecz także czynniki gospodarcze, kulturalne i społeczne.⁶ Transgraniczny w swej naturze neoeurazjatyzm, rozpatruje bezpieczeństwo jako niezawisłość rozległej przestrzeni geograficzno-kulturowej zarówno w sferze politycznej, jak i kulturowo-społecznej.

Aleksander Dugin swoje poglądy na temat miejsca Rosji we współczesnych stosunkach międzynarodowych, strategicznego znaczenia przestrzeni postradzieckiej oraz wizji rosyjskiej polityki zagranicznej, wyraził w opublikowanych w 1997 r. „*Podstawach geopolityki*”, stanowiących swoistą deklarację programową współczesnego neoeurazjatyizmu. Publikacja spotkała się z niezwykle przychylną recepcją wśród przedstawicieli rosyjskiej elity politycznej oraz w środowisku uczelni wyższych, gdzie „*Podstawy...*” zyskały status zalecanego podręcznika akademickiego. Konsultantem naukowym książki był generał – lejtant Mikołaj Kłokotow, odpowiadający w Akademii Wojskowej Sztabu Generalnego Federacji Rosyjskiej za sprawy planowania strategicznego.⁷ Towarzyszący publikacji rozgłos uczynił dotąd nieznanego intelektualistę, cenionym i powszechnie szanowanym komentatorem politycznym. W 1998 r. Dugin został mianowany politycznym doradcą Giennadija Sieleznowa, przewodniczącego Dumy oraz Centrum Analiz Geopolitycznych. Zaledwie rok później objął stanowisko przewodniczącego sekcji geopolitycznej Rady Doradczej ds. Bezpieczeństwa Narodowego Dumy.⁸ W 2001r. Dugin zainicjował powstanie „*Ruchu Eurazjatyckiego*”, którego komitet kierowniczy zgromadził liczne znakomitości świata rosyjskiej polityki, takie jak Aleksandr

⁴ N. S. Trubeckoj, *Babilonskaja basznija i smieszenie jazykow*. (w:) *Jewrazijskij wriemiennik*, 3. Bierlin 1923, s. 111

⁵ M. Peunova, *Present Dangers Through The Looking Glass: Russian Neo – Conservatives Designs Far A (Retro) Empire In The 'Near Abroad'*, CEU Political Science Journal, 2, 2007, s. 118

⁶ W. Malendowski, *Bezpieczeństwo*. (w:) *Leksykon współczesnych międzynarodowych stosunków politycznych*. Wrocław 1997, s. 45

⁷ Czekam na Iwana Groźnego, wywiad G. Górnego z Aleksandrem Duginem, „*Fronda*”, 11/12, 1998

⁸ M. Laruelle, *Aleksandr Dugin: A Russian Version of the European Radical Right*, *Kennan Institute Occasional Papers*, 294, s. 1

Sokołow – minister kultury, Tałgat Tadzuddin – najwyższy mufti Rosji, Aslambek Aslachanow – doradca prezydenta Putina, Igor Panarin – wykładowca Akademii Dyplomacji Ministerstwa Spraw Zagranicznych oraz generał Mikołaj Kłokotow – szef Departamentu Strategii Rosyjskiej Akademii Sztabu Generalnego.⁹ W 2003 roku utworzono „*Międzynarodowy Ruch Eurazjatycki*”, pozarządową organizację, której cel wyrażono jako „*wspieranie dialogu narodów, kultur i wyznań kontynentu eurazjatyckiego*”.¹⁰ Według oficjalnych danych MRE posiada komórki w 22 krajach, takich jak Niemcy, Francja, Wielka Brytania, Chile, Pakistan, Turcja, Egipt, Syria i Liban.

Duginowska geopolityczna wizja świata odwołuje się do intelektualnego dorobku przedstawicieli anglosaskiej i niemieckiej geopolityki, Halforda MacKindera, Nicholasa Spykmana oraz Karla Haushofera. Fundamentem neoeurazjatyckiego paradygmatu jest, zaczerpnięte od MacKindera, przekonanie o podziale świata na dwie zasadnicze strefy: strefę talassokracji, w której rozwinęły się cywilizacje oceaniczne i strefę tellurokracji – Wielki Ląd (Heartland).¹¹ Według Dugina tellurokrację, Cywilizację Łądu, charakteryzuje stałość zasad etycznych, konserwatyzm i przywiązanie do granic, podczas gdy talassokracja, Cywilizacja Morza, uosabia z kolei typ cywilizacji dynamicznej posiadającej tendencje do rozwoju technologicznego.¹² Odrębną kategorię stanowią „państwa brzegowe”, tzw. Rimland, granica między cywilizacjami, która zawiera w sobie potencjał przekształcenia się we fragment jednej z cywilizacji. Dugin postrzega konflikt zimnowojenny, antagonizm między reprezentowaną przez Stany Zjednoczone talassokracją o uosabiającym żywioł tellurokracji ZSRR, jako projekcję odwiecznej rywalizacji między Łądem a Morzem, planetarny pojedynek dwóch przeciwstawnych systemów wartości. Dezintegracja ZSRR stanowić miała geopolityczną katastrofę oraz zapowiedź ustanowienia na planecie jednorodnego liberalno-demokratycznego, atlantyckiego porządku. W opinii Dugina, Stany Zjednoczone stały się esencją wartości Zachodu, szczytem ewolucji ideologii atlantyckiej, archetypem tradycyjnego adwersarza Rosji. W 2003 r. na łamach „*Komsomolskiej Prawdy*” stwierdził: „*Nic nie jest dziś tak popularne w Rosji, jak niechęć do Ameryki. Antyamerykanizm – to wielka namiętność. To symbol wiary. Antyamerykanizm stanowi pewną platformę konsolidacji rosyjskiego społeczeństwa*”.¹³ Zdaniem autora „*Podstaw geopolityki*”, Stany Zjednoczone wraz z Zachodem, mimo dezintegracji ZSRR i jego geostrategicznej strefy wpływów, nadal kontynuują wobec Rosji – Heartlandu tzw. strategię anakondy. Termin ukuty został przez Haushofera (*Anakondapolitik*), metaforycznie obrazujący „*sposób polowania wielkiego węża, który tak długo dusi swą ofiarę, aż połamie jej wszystkie kości i uniemożliwi oddychanie*”.¹⁴ W konsekwencji wszelkie działania prowadzące do podważenia rosyjskiej strefy wpływów, począwszy od rozszerzenia Unii Europejskiej i ustanowienia amerykańskich baz w Azji Środkowej, a na „*kolorowych rewolucjach*” kończąc, postrzegane są jako działania wrogie, wymierzone w bezpieczeństwo oraz żywotne interesy Federacji Rosyjskiej, w jej kulturowo-cywilizacyjną spójność. Fakt nieprzerwanego funkcjonowania Sojuszu

⁹ Y. Liverant, *The Prophet of the New Russian Empire*, Azure, 35, 2009, s. 69

⁹ Ibidem

¹⁰ *Międzynarodnoie Jewrazijskoie Dwiżenie*, <http://www.evrazia.info/article/1909> (pobrano 10.02.2014)

¹¹ I. Massaka, *Eurazjatyzm. Z dziejów rosyjskiego misjonizmu*. Wrocław 2001, s. 176

¹² A. Dugin, *Osnowy gieopolitiki*. Moskwa 2000, s. 16

¹³ A. Dugin, *Byt' ruskim – znaczyt byt' antiamierikancem*, *Komsomol'skaja Prawda* 25.03.2003

¹⁴ J. Macała, *Blok kontynentalny Karla Haushoffera*, „*Geopolityka*”, 2, 2009, s. 54

Północnoatlantyckiego, organizacji polityczno-wojskowej powołanej do obrony przed Związkiem Radzieckim, interpretowany jest jako wyraz konfrontacyjnego stosunku Stanów Zjednoczonych i ich sojuszników względem Rosji. Dugin wyraża przekonanie, iż w geopolitycznym wymiarze porażka tellurokracji nosi charakter tymczasowy, zakładając, że w dłuższej perspektywie czasowej Eurazja powróci do kontynuacji swej kontynentalnej misji w nowej formie. Neoeurazjatycki ideolog, podzielając przekonanie Spykmana o kluczowej roli „państw brzegowych”, upatruje w Rimlandzie pole przyszłego planetarnego starcia między Lądem i Morzem. Jan Nijman analizując przebieg zimnowojennego konfliktu skonstatował, iż większość poważnych zatargów i napięć między supermocarstwami pokrywa się z granicami Rimlandu.¹⁵ Strategicznym celem Rosji winno stać się w opinii Dugina przekształcenie „terytoriów brzegowych” w sojuszników lub przynajmniej zapewnienie pełnej neutralności jak największej ilości państw Rimlandu.¹⁶ W kontaktach z Unią Europejską postuluje nawiązanie możliwie silnych dwustronnych relacji z Francją oraz Niemcami, w których upatruje geopolityczny przyczółek Rosji – Eurazji. Odzwierciedla to tendencję rosyjskiej polityki do wyzyskiwania partykularyzmu, w celu osłabienia politycznej jedności państw Unii. Szczególną rolę w duginowskich analizach odgrywa naród niemiecki, który jako jedyny ma dysponować w tej części świata cechami niezbędnymi dla efektywnej integracji regionu, takimi jak historyczna wola, rozwinięta gospodarka, uprzywilejowane położenie geograficzne, etniczna jednorodność oraz świadomość swej cywilizacyjnej misji.¹⁷ Wywiedziona z historii konsolidacyjna siła Niemiec, predestynowana ma Berlin do odegrania w przyszłości roli geopolitycznego ośrodka eurazjatyżmu w Europie Środkowej. „Podstawy geopolityki” postulują podział strefy wpływów w regionie Europy Wschodniej między Berlinem i Moskwą, uwzględniając elementy kulturowej, etnicznej i religijnej jednorodności. Z tej perspektywy w wymiarze geopolitycznym Rosja nie jest zainteresowana istnieniem niepodległego państwa polskiego, które w opinii Dugina: „pozostaje częścią kordonu sanitarnego rozdzielającego kontynent eurazjatycki na dwie części, co jest bardzo wygodne dla antytradycyjnych sił anglosaskich”.¹⁸ Rozszerzenie Unii w 2004 r. uznał za niezwykle szkodliwe z punktu widzenia rosyjskich interesów, upatrując w Litwie, Łotwie, Estonii i Polsce „piątą kolumnę”, która w konsekwencji doprowadzi przeorientowania europejskiej polityki na wektor proamerykański. Można zatem rzec, iż teza sekretarza obrony Stanów Zjednoczonych Donalda Rumsfelda o podziale na „starą” i „nową” Europę, stanowiła w pewnym sensie potwierdzenie duginowskiej predykcji. Wielką Brytanię, w odróżnieniu od kontynentalnych „lądowych” Niemiec, postrzega jako największego po Stanach Zjednoczonych, wroga rosyjskiego eurazjatyckiego projektu, nazywając ją „eksterytorialną pływającą bazą USA”.¹⁹ W dłuższej perspektywie znaczenie Wielkiej Brytanii powinno być neutralizowane poprzez aktywne wspieranie irlandzkiego, szkockiego i walijskiego nacjonalizmu, prowadzące w konsekwencji do jej politycznej destabilizacji i dekompozycji.

¹⁵ J. Nijman, *The Limits of Superpower: 687. The United States and the Soviet Union since World war II.* (w:) *Annals of the Association of American Geographers*, 4, 1992, s. 687

¹⁶ Dugin, *Osnovy...*, s. 168

¹⁷ Ibidem, s. 220

¹⁸ *Czekam na Iwana Groźnego*, wywiad G. Górnego z Aleksandrem Duginem. „Frona”, 11-12, 1998

¹⁹ Dugin, *Osnovy...*, s. 221

Aleksandr Dugin jeden z priorytetów rosyjskiej polityki upatruje w koncepcji „zbierania Imperium”, zakładającej odzyskanie utraconych regionów b. ZSRR, wznowienie sojuszniczych stosunków z państwami Europy Wschodniej oraz utworzenie strategicznego eurazjatyckiego bloku państw kontynentalnego Zachodu.²⁰ Cele te winny zostać osiągnięte przede wszystkim metodami pokojowymi, jednak w przypadku ich niepowodzenia użycie siły pozostaje dopuszczalnym środkiem realizacji rosyjskich planów geostrategicznych. Według Dugina agresja zawiera w sobie aspekt negatywny (z punktu widzenia atakowanego) oraz pozytywny (z punktu widzenia atakującego), zaś dominujące na Zachodzie postrzeganie agresji z perspektywy ofiary miało zostać narzucone przez europejskie oświecenie.²¹

Na przestrzeni azjatyckiej Aleksandr Dugin wskazuje Japonię, Chiny oraz Indie jako potencjalnych sojuszników Rosji – Heartlandu. Strategiczny mariaż z Krajem Kwitnącej Wiśni miałby w perspektywie zapewnić Rosji dostęp do zaawansowanych technologii oraz znaczącego potencjału ekonomicznego. Z kolei Japonia osiągnęłaby korzyść w postaci rosyjskich surowców naturalnych jak również systemów wojenno-strategicznych, niezbędnych dla politycznego uniezależnienia od Stanów Zjednoczonych. Płaszczyzną umożliwiającą porozumienie stanowić ma rywalizacja ekonomiczna ze Stanami Zjednoczonym oraz „*antyamerykanizm Japończyków pamiętających jądrowe ludobójstwo*”.²² W stosunkach z Chinami Dugin wykazuje pewną powściągliwość, dostrzegając w rosnącym znaczeniu Państwa Środka niebezpieczeństwo zakwestionowania pozycji Rosji na przestrzeni azjatyckiej. W artykule opublikowanym na łamach gazety „*Izwestija*” wskazuje, iż Chiny przedstawiają dla Rosji korzyść jedynie w krótkiej perspektywie czasowej, stanowiąc jednocześnie poważne zagrożenie w przyszłości.²³ Zdaniem Dugina, rosyjskie surowce naturalne, produkty kompleksu przemysłowo-wojennego oraz słabo zaludnione tereny Syberii, w stosunkowo krótkim okresie znaleźć się w orbicie zainteresowania Pekinu.²⁴ Podobny pogląd, mimo aktywnej współpracy wojskowej z Chinami w ramach Szanghajskiej Organizacji Współpracy, wyraża także wielu przedstawicieli elit politycznych oraz środowiska wojskowego. W artykule „*Ewolucja wojennej polityki i wojennej doktryny Chin*”, generał Anatolij Klimienko pisze: „*Niektórzy wpływowi politolodzy i wojenni eksperci, dostrzegają rosnący potencjał Chin oraz zwiększenie ich liczby ludności na tle obniżenia analogicznych wskaźników w Rosji, prognozując nieunikniony zwrot wektora chińskiego w naszą stronę, rekomendując już dziś podjęcie środków politycznych i wojskowych dla zapewnienia bezpieczeństwa*”.²⁵ Dugin przewiduje dwa możliwe wektory chińskiej ekspansji, północny – w kierunku rosyjskiej Syberii oraz południowy – w stronę wpływów Stanów Zjednoczonych. Integracja przestrzeni azjatyckiej pod auspicjami Rosji służyć ma nie tylko wzmocnieniu rosyjskiej pozycji na kontynencie, lecz także ograniczeniu wpływów Stanów Zjednoczonych. W sferze zainteresowania neoeurazjatyckiego ideologa pozostają także Indie, dynamiczne regionalne mocarstwo atomowe, żywiące

²⁰ Ibidem, s. 171

²¹ A. Dugin, *Russkaja Wieszcz*, t. 2. Moskwa 2001, s. 321

²² Dugin, *Osnowy...*, s. 234

²³ A. Dugin, *Rossii wygodien 'brosok' Kitaja na Jug*, *Izwestija* 02.07.2003

²⁴ A. Dugin, *Kratkosrocznyj intieres. Rossija i Kitaj: iz wragow w sojuzniki – nadolgo?*, *Amurskaja Prawda* 164, 06.09.2007

²⁵ A. Klimienko, *Ewolucija wojennoj politiki i wojennoj doktryny Kitaja*, „*Woiennaja Mysl*”, 4, 2005, s. 14-15

ambicje odgrywania wiodącej politycznej roli w regionie. Indie, dążące do ustanowienia hegemonii nad Oceanem Indyjskim oraz równoważenia potęgi Chin na Morzu Południowochińskim, stanowią dla Moskwy cennego sojusznika w rozgrywkach ze Stanami Zjednoczonymi oraz Chinami.²⁶ W „*Podstawach geopolityki*” rolę Indii określono jako strategiczną forpocztę Eurazji, uznając potencjał technologiczny i ekonomiczny za niedostateczny dla uczynienia z Delhi samodzielnego ośrodka przyszłego Imperium.²⁷ Perspektywa ta zmieniła się wraz ze wzrostem znaczenia indyjskiej gospodarki, czyniąc z Indii pożądanego sojusznika, umożliwiającego neutralizację wpływów Stanów Zjednoczonych w regionie oraz stworzenia przeciwwagi dla wspierających Pakistan Chin.

Tradycyjnie antyokcydentalny świat islamski stanowi istotny składnik geopolitycznych projekcji neoeurazjatyizmu. Zdaniem Dugina, islam, reprezentując wartości konserwatywności, tradycjonalizmu oraz odrzucając pryncypia i wartości Zachodu, predestynowany jest do odegrania doniosłej roli w walce z globalnym atlantyzmem. Szczególne nadzieje wiąże w tym względzie z Iranem, żywiąc admirację dla antyatlantyckiego, geopolitycznie aktywnego fundamentalizmu irańskiego.²⁸ W artykule Dugina poświęconemu stosunkom rosyjsko-irańskim czytamy: „*Iran i Rosję łączy wiele: jesteście zdeklarowanymi zwolennikami wielobiegowości, eurazjatyckimi kontynentalnymi mocarstwami skłaniającymi się ku tradycyjnemu modelowi, lecz uwikłanymi w proces modernizacji, żyjemy w okresie przejściowym między systemem twardej ręki a bardziej giętką i pragmatyczną polityką*”.²⁹ Rzucający globalne wyzwanie Stanom Zjednoczonym, izolowany na arenie międzynarodowej Iran, stanowi w opinii neoeurazjatyckiego ideologa niezwykle cennego sojusznika eurazjatyckiej Rosji. Partycypacja Iranu w kontynentalnym projekcie eurazjatyckim, umożliwiłaby instalację morskich baz wojennych na irańskim wybrzeżu, niweczających atlantyckie wysiłki zmierzające do zagarnięcia terytoriów brzegowych na całej długości Eurazji, zapewniając tym samym strategiczne bezpieczeństwo. W swych rozważaniach Dugin poświęca wiele miejsca problematyce tureckiej. W „*Podstawach...*” znajdujemy krytykę proeuropejskiego wektora tureckiej polityki zagranicznej, wraz z towarzyszącym jej postulatem marginalizacji Turcji poprzez wsparcie separatyzmu kurdyjskiego oraz ormiańskich wysiłków na rzecz autonomii.³⁰ Mimo przypisywanej Turcji negatywnej roli stronnika atlantyzmu, Dugin wraz ze związanym z nim środowiskiem neoeurazjatyckim, podejmowali próby pozyskania popleczników nad Bosforem, uwieńczoną sukcesem w postaci nawiązania współpracy z Turecką Partią Robotniczą (*Turkiye Isci Partisi*).³¹ Główny wewnętrzny problem Turcji, upatruje Dugin, w społecznym rozdźwięku między zorientowaną tradycjonalistycznie większością społeczeństwa i prozachodnią elitą intelektualną.³² Turcja, rozdarta między kemalistyczną świeckością a rosnącym znaczeniem religii, miałaby znaleźć eurazjatyzmie platformę narodowego porozumienia „*odcinającą radykalny islamizm i zmiękczającą stosunek wojskowych względem tradycyjnego islamu*”.³³ Zdaniem

²⁶ K. Holdak, *Indie – nowe mocarstwo? „Bezpieczeństwo Narodowe”*, 2, 2006, s. 139

²⁷ Dugin, *Osnovy...*, s. 230

²⁸ Ibidem, s. 239

²⁹ A. Dugin, *Os' Moskwa – Tiegeran wpolnie wozmożna*, *Izwestija* 01.04.2003

³⁰ Dugin, *Osnovy...*, s. 224

³¹ M. Laruelle, *Russo-Turkish Rapprochement through the Idea of Eurasia: Alexander Dugin's Networks in Turkey*, The Jamestown Foundation Occasional Paper, 2008, s. 8

³² A. Dugin, *Turcija na jewrazijskom wiraże*, *Izwestija* 18.03.2003

³³ Ibidem

Dugina rosyjska polityka zagraniczna winna zintensyfikować wysiłki na rzecz neutralizacji wpływów atlantyckich nad Bosforem, osłabienia strategicznych więzów łączących Ankarę i Waszyngton oraz zwiększenia tureckiego zaangażowania na przestrzeni azjatyckiej.

Realizacja neoeurazjatyckich założeń winna zmaterializować się w postaci *Nowego Imperium Kontynentalnego*, złożonego z czterech *Wielkich Przestrzeni*; *Europejskiego Imperium* na Zachodzie, *Imperium Oceanu Spokojnego* na Wschodzie, *Imperium Środkowoazjatyckiego* na Południu oraz *Rosyjskiego Imperium* w Centrum. Dugin zaznacza jednocześnie, iż pozycja centralna posiada w istocie nadrzędne znaczenie. Tworzące *Nowe Imperium* bloki, dzielić się mają na mniejsze jednostki etniczne, narodowe i religijne. Jedyne ograniczenie polityczne wewnątrz *Nowego Imperium* wyrażono jako „zakaz służenia geopolitycznym interesom atlantystów, wychodzenia ze strategicznego aliansu oraz zakaz szkolenia kontynentalnemu bezpieczeństwu”.³⁴ Rolę kluczową w projekcie przyszłego *Imperium* odgrywać mają Rosjanie, ze względu na szczególną geograficzno-kulturową rolę Rosji oraz globalny, cywilizacyjno-planetary charakter misji rosyjskiego narodu.

Według autora „*Podstaw geopolityki*” rosyjska racja stanu wymaga aktywnego wysiłku na rzecz przeciwdziałania dążeniu Stanów Zjednoczonych do ustanowienia jednobiegunowego uniwersalnego porządku, poprzez działania zmierzające do kreacji multipolarnych stosunków międzynarodowych. Jeden ze środków zapewnienia wielobiegunowości stanowić ma rozbudowa rosyjskiego potencjału jądrowego, zdolnego powstrzymać Stany Zjednoczone przed narzuceniem swej woli Rosji oraz jej partnerom.³⁵ Wszelkie próby ingerencji w rosyjską strefę wpływów powinny spotkać się ze zdecydowaną reakcją, nie wyłączając użycia sił zbrojnych, tak jak stało się w przypadku konfliktu rosyjsko-gruzińskiego. Bezpieczeństwo w ujęciu neoeurazjatyckim zyskuje wymiar szerokiej geostrategicznej koncepcji, zakładającej zapewnienie Rosji rozległej strefy wpływów, sieci sojuszniczej oraz ekonomicznej autarkii na przestrzeni eurazjatyckiej. Instrumentem jej realizacji stać się mają nie tylko układy o charakterze polityczny czy wspomniane już środki militarne lecz także rosyjskie surowce naturalne, dostęp do których winien być uzależniony od partycypacji w geopolitycznym projekcie Rosji. Należy bowiem pamiętać, iż ekonomia w ujęciu neoeurazjatyckim, stanowi sferę globalnej konfrontacji ideologii. Według Dugina, Rosja powinna odrzucić zarówno marksistowską, jak i liberalno-kapitalistyczną dogmatykę, realizując alternatywną, „nieortodoksyjną” myśl ekonomiczną, odwołującą się do elementów historycznej i kulturowej specyfiki Rosji. W „*Końcu ekonomiki*” Dugin głosi: „*Rosyjska historia, eurazjatycka kultura, religia prawosławna i rosyjska broń jądrowa stanowią wzajemnie uzupełniające się czynniki, które zebrane w całość zapewniają Rosjanom ochronę państwowości, wolności i niepodległości*”.³⁶

Streszczenie

Celem artykułu jest próba analizy zagadnienia rosyjskiego bezpieczeństwa narodowego przez pryzmat geopolitycznego paradygmatu Aleksandra Dugina, architekta współczesnego rosyjskiego neoeurazjatyizmu. Dugin postrzega rosyjskie

³⁴ Dugin, *Osnovy...*, s. 247

³⁵ A. Dugin, *Russkaja Wieszcz*, t. 1, Moskwa 2001, s. 143

³⁶ A. Dugin, *Koniec ekonomiki*. Sankt Pietierburg 2010, s. 250

bezpieczeństwo w szerokiej geograficznej, kulturowej i politycznej perspektywie. W ujęciu neoeurazjatyckim, teraźniejsza i przeszła światowa historia przybiera kształt planetarnego pojedynku między talassokracją, modernistyczną cywilizacją morza, a tellurokracją, reprezentowaną przez wartości konserwatyzmu i tradycji. Z punktu widzenia neoeurazjatyizmu, bezpieczeństwo narodowe Rosji wymaga ustanowienia rozbudowanej sieci strategicznych sojuszy, zarówno w Europie jak i Azji, w celu przeciwstawienia się zagrożeniu światowej dominacji atlantyizmu.

Summary

The purpose of this article is to analyse the issue of Russian national security in Aleksandr Dugin's geopolitical concept. Dugin, the architect of the present neoeurasian movement, considers Russian security in larger geographical, cultural and political perspective. Dugin sees the present and past world history as a planetary duel between thalassocracy, modernistic civilization of the sea, and tellurocracy represented by conservatism and tradition. From neoeurasianism point of view, Russia's national security requires developing a wide range of strategic alliances in both Europe and Asia to oppose the threat of atlanticism world domination.

Bibliografia

1. *Czekam na Iwana Groźnego*, wywiad G. Górnego z Aleksandrem Duginem, „*Frona*”, 11-12, 1998
2. Dugin A., *Byt' ruskim – značit' byt' antiamierikancem. Komsomol'skaja Prawda*, 25.03.2003
3. Dugin A., *Koniec ekonomiki*. Sankt Pietierburg 2010
4. Dugin A., *Kratkosrocznyj intieres. Rossija i Kitaj: iz wragow w sojuzniki – nadolgo? Amurskaja Prawda*, 164, 06.09.2007
5. Dugin A., *Turcija na jewrazijskom wiraze. Izwiestija*, 18.03.2003
6. Dugin A., *Os' Moskwa – Tiegeran wpolnie wozmożna. Izwiestija*, 01.04.2003
7. Dugin A., *Osnowy gieopolitiki*. Moskwa 2000
8. Dugin A., *Russkaja Wieszcz*, t. 1. Moskwa 2001
9. Dugin A., *Russkaja Wieszcz*, t. 2. Moskwa 2001
10. Dugin A., *Rossii wygodien 'brosok' Kitaja na Jug. Izwiestija*, 02.07.2003
11. Hołdak K., *Indie – nowe mocarstwo? „Bezpieczeństwo Narodowe”*, 2, 2006
12. Klimienko A., *Ewoljucija wojennej politiki i wojennej doktryny Kitaja, „Woiennaja Mysl”*, 4, 2005
13. Laruelle M., *Aleksandr Dugin: A Russian Version of the European Radical Right, Kennan Institute Occasional Papers*, 294
14. Laruelle M., *Russo-Turkish Rapprochement through the Idea of Eurasia: Alexander Dugin's Networks in Turkey*, The Jamestown Foundation Occasional Paper, 2008
15. Liverant Y., *The Prophet of the New Russian Empire, Azure*, 35, 2009
16. Macała J., *Blok kontynentalny Karla Haushoffera, „Geopolityka”*, 2, 2009
17. Malendowski W., *Bezpieczeństwo*. (w:) *Leksykon współczesnych międzynarodowych stosunków politycznych*, Wrocław 1997
18. Massaka I., *Eurazjatyzm. Z dziejów rosyjskiego misjonizmu*. Wrocław 2001

19. *Mieżdunarodnoie Jewrazijskoie Dwizenie* <http://www.evrazia.info/article/1909> (pobrano 10.02.2014 r.)
20. Nijman J., *The Limits of Superpower: 687. The United States and the Soviet Union since World war II.* (w:) *Annals of the Association of American Geographers*, 4, 1992
21. Lazari A., *Bielaja i krasnaja idei.* (w:) *Mentalność rosyjska.* Katowice 1995
22. Łastawski K., *Koncepcje polityki zagranicznej i bezpieczeństwa Federacji Rosyjskiej.* (w:) *Federacja Rosyjska w stosunkach międzynarodowych.* Lublin 2006
23. Peunova M., *Present Dangers Through The Looking Glass: Russian Neo – Conservatives Designs Far A (Retro) Empire In The 'Near Abroad',* CEU Political Science Journal, 2, 2007
24. Trubieckoj N. S., *Babilonskaja basznija i smieszenie jazykow,* *Jewrazijskij wriemiennik*, 3, Bierlin 1923
25. Wiernadskij G., *Nacziertanie russskoj istorii.* Moskwa 2004